BİLİŞSEL DAVRANIŞÇI PSİKOTERAPİ ve ARAŞTIRMALAR DERGİSİ
Journal of Cognitive-Behavioral Psychotherapy and Research
P-ISSN: 2146-9490 | E-ISSN: 2636-8765

ORIGINAL ARTICLE / ÖZGÜN MAKALE

https://doi.org/10.5455/JCBPR.111554

J Cogn Behav Psychother Res 2021;10(2),209-221

Algılanan Ebeveyn Psikolojik Kontrolünün Çocukların Otomatik Düşünceleri Üzerindeki Etkisi

Emel GÜLER, **Refia Aslıhan DÖNMEZ**

[1]Okan Üniversitesi Hastanesi, Tuzla, İstanbul, Türkiye

[2]Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul, Türkiye

Öz

Aile içinde ebeveynin, çocukların gelişimleri üzerinde önemli etkileri olduğu bilinmektedir. Ebeveynin çocuğa sağladığı destek ve çocuk üzerindeki kontrolü ebeveynliğin önemli boyutları olarak görülmektedir. Dolayısıyla çocukluk dönemi, olumsuz bilişsel yapının gelişimine yol açan etmenlerin araştırılması açısından kritik bir dönem olarak kabul edilmektedir. Buradan hareketle bu araştırmanın amacı, algılanan ebeveyn psikolojik kontrolünün çocukların otomatik düşünceleri üzerinde etkisinin olup olmadığını araştırmaktır. Bu amaçla 7–16 yaş arasındaki (n=82) katılımcılara Çocukların Otomatik Düşünceleri Ölçeği, Psikolojik Kontrol Ölçeği ve Sosyo Demografik Bilgi Formu uygulanmıştır. Araştırmada algılanan ebeveyn psikolojik kontrolünün, çocuklarda olumsuz otomatik düşüncelerin gelişimini yordadığı sonucuna ulaşılmıştır. Sonuç olarak, algılanan ebeveyn psikolojik kontrolü arttıkça çocukların olumsuz otomatik düşünceleri de artmaktadır. BDT kuramının temel varsayımlarından birisi olumsuz otomatik düşüncelerin psikopatolojilerin gelişiminde temel bir role sahip olduğudur. Bu çalışmanın sonuçlarından yola çıkılarak erken dönemde psikopatoloji gelişimine neden olan faktörlerin önlenmesine yönelik yaklaşımlar geliştirilebilir.

Anahtar Kelimeler: Otomatik düşünceler, psikolojik kontrol, ebeveyn kontrolü, çocukların otomatik düşünceleri

Abstract

The Effect of Perceived Psychological Control on the Automatic Thoughts of Children

Parents within the family system have been known to have profound effects on the development of their children. The parent's support and control provided to the child are seen as important aspects of parenting with major impacts, so the early childhood phase is known as a critical period in terms of investigating the factors that lead to the development of negative cognitive structure. The main purpose of this study is to investigate whether perceived parental psychological control has an effect on children's automatic thoughts. For this purpose, the Children's Automatic Thoughts Scale, Psychological Control Scale and Socio-Demographical Information Form have been applied to participants between the ages of 7–16 (n=82). The study demonstrated that the perceived parental psychological control predicted the development of negative automatic thoughts in children. As a result, as the perceived parental psychological control increases, the negative automatic thoughts of children also increase. One of the fundamental assumptions of CBT is that negative automatic thoughts play a fundamental role in the development of psychopathological cases. Based on the results of this study, new approaches can be developed to prevent the factors that cause psychopathology development in early phases of childhood.

Keywords: Automatic thoughts, psychological control, parental control, children's automatic thoughts

Correspondence / *Yazışma:*
Emel GÜLER, Okan Üniversitesi Hastanesi, Tuzla, İstanbul, Türkiye

E-mail: emel73@gmail.com

Received / *Geliş:* 31 Mayıs 2020
Accepted / *Kabul:* 29 Ağustos 2020
Online published / *Çevrimiçi yayın:* 30 Ağustos 2020

©2020 JCBPR, Available online at http://www.jcbpr.org/

GİRİŞ

Aile, çocukların karakter gelişimi ve davranışları üzerinde etkisi olan ekonomik, sosyal ve kültürel bir yapıdır ve anne babaların çocukları üzerinde yarattıkları etki psikoloji

Cite this article as: Güler, E., Dönmez, R.A. (2021). Algılanan Ebeveyn Psikolojik Kontrolünün Çocukların Otomatik Düşünceleri Üzerindeki Etkisi. J Cogn Behav Psychother Res, 10(2), 209-221. https://doi.org/10.5455/JCBPR.111554

biliminde araştırmaların önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Ebeveyn olmak, çocuğun davranışlarının yönlendirilmesinde bir arada ya da tek olarak yürütülen davranışların tamamını içerir (Alizadeh, 2011).

Ebeveyn davranışları; ebeveyn desteği ve ebeveyn kontrolü olarak iki boyutta ele alınmaktadır ve bu ebeveynliğin önemli iki boyutunun da çocuğun yaşamında önemli etkileri olduğu, ancak çocuk üzerinde yarattıkları etkiler bakımından farklılaştıkları yapılan araştırmalarda ortaya konulmuştur (Lamborn ve Felbab, 2003). Ebeveyn desteği, çocuğu hem duygusal hem de fiziksel yönden ihtiyaçlarını karşılayan özellikleri içerdiği için, çocuk üzerinde önemli etkiler yaratarak, çocuğun gelişimini olumlu yönde destekler niteliktedir. Ebeveyn kontrolünün ise çocuk üzerinde etkileri daha karmaşık ve farklılaşan bir yapıya sahiptir.

Ebeveyn kontrolü; sevginin esirgenmesi, suçluluk yükleme ve utanç yükleme gibi çocuklar üzerinde olumsuz etkiler oluşturabilecek stratejilerden, denetleme ve izleme gibi etkilerinin olumlu gösterildiği stratejilere kadar uzanan oldukça kapsamlı ve çok boyutlu bir kavramdır (Tepe ve Sayıl, 2012). Ebeveyn kontrolüne ilişkin ilk kavramsallaştırma, Schaefer'ın öncülük ettiği çalışmalarla birlikte başlamaktadır. Schaefer (1965), ebeveyn kontrolünü, çocukların ruhsal durumunu etkileyen ana etkenlerden biri olarak gösterir. Ebeveyn kontrol yöntemlerinin ayrımlaştırılmasında önemli katkısı olan Barber (1996), ebeveyn kontrolünü, davranışsal kontrol ve psikolojik kontrol olmak üzere farklı iki yapı olarak ele almaktadır. Davranışsal kontrol, aile içi kurallar ve sosyal normlar çerçevesinde, davranışları düzene sokma ve denetim altına alma amacıyla yapılan girişimlerdir (Barber, 1996). Pomerantz ve Wang'e (2009) göre, davranışsal kontrol ebeveynin çocuğuna rehberlik etmesi, onu izlemesi ve bazı kurallar koymasıdır. Çocuğun, sosyal uyumunu sağlamak amacıyla, arkadaşlarıyla bir arada olma ve onlara katılımı gibi etkinlikleri, çalışma faaliyetlerini düzenleme, uygun davranış için gereken kuralları çocuğa öğretme ve çocuğu izleme, davranışsal kontrol uygulamalarına örnektir (Dishion ve Mcmahon, 1998; Stattin ve Kerr, 2000). Davranışsal kontrolün en önemli belirleyicisi gösterilen (Barber, 1996) izleme (monitoring), çocuğun davranışlarını, yaptıklarını ve bulunduğu yerleri denetlemek ve çocuğu takip etmek şeklinde açıklanmaktadır (Dishion ve McMahon, 1998). İzleme niteliğinde olan davranışsal kontrolün, çocuk ve ergenlerde olumlu davranış gelişimini artırdığı, olumsuz davranış gelişimini azalttığı gösterilmektedir (Steinberg, Elmen ve Mounts, 1989; Barber, 1996; Fletcher, Steinberg ve Sellers, 1999; Barber ve Harmon, 2002). Ebeveynleri tarafından hem okulda hem de okul dışında izlenen, arkadaşlarıyla nasıl zaman geçirdiği bilinen çocukların diğerlerine göre akademik başarıları daha yüksektir (Brown ve ark., 1993; Clark, 1993; Muller, 1993; Spera, 2005).

Schaefer'a (1965b) göre psikolojik kontrol; çocuğun yaptıklarının, psikolojik yöntemlerle örtük bir şekilde kontrol etmeye yönelik, çocuğun bağımsız bir birey olmasına imkan tanımayan, ebeveyn davranışlarıdır. Çocuklarına psikolojik kontrol uygulayan anne babalar; aşırı korumacı, sahiplenici, yönlendirici, zorla karışan, çocukları üzerinde suçluluk duygusu yaratarak kontrol etmeye çalışan kişilerdir (Schaefer, 1965). Barber, psikolojik kontrolü, negatif duygu yüklü ifadeler, eleştiriler, utandırma, hayal kırıklığına uğratma, aşırı kişisel kontrol sağlayarak sahiplenme ve koruma yoluyla ebeveyn ile çocuk arasındaki ilişkinin yönlendirilmesi ve istismar edilmesi şeklinde açıklamaktadır. Barber'e göre, bir ebeveynlik boyutu olan kontrolün, olumsuz biçimidir (Özden, 2013). Psikolojik kontrol, çocuğun kendisini ifade etme becerisini ve otonomisini baskılayan ebeveyn yaklaşımı olarak da tanımlanmaktadır (Baumrind, 1965; Maccoby ve Martin, 1983). Olsen ve ⊗ (2002), yürüttükleri kültürler arası çalışmalarda psikolojik kontrolün dört boyutunun olduğunu belirlemişlerdir. Bu boyutlar çocuğa saldırı, değişken duygusal tepkiler, suçluluk yaratma ve sevgi yoksunluğudur. Bowlby'e (1980) göre, ebeveynleri ile çocuk arasında oluşan bağlanma temsili, çocukların akran ilişkilerine de taşınabilmektedir. Psikolojik kontrolün, aile ile çocuk arasında güvensiz bağ oluşmasıyla ilişkili olduğu (Kurt, Sayıl ve Tepe, 2013), çocukların akranlarıyla olan yakınlıklarını da olumsuz etkilediği görülmüştür (Soenens ve Vansteenkiste, 2010).

Çocuğun psikososyal gelişimi, benlik saygısı, kendini ifade edebilme becerisi, ebeveyn tutumuyla ilişkilidir (Steinberg ve ark., 1989). Ebeveyn tarafından uygulanan psikolojik kontrolün, çocuğun gelişimi aşamasında okul başarısızlığı, içedönüklük, çökkün duygu durum, yeme bozukluğu gibi içselleştirilmiş problemler, agresyon ya da antisosyal davranışlar gibi dışsallaştırma problemlerine (Saygılı, 2014) neden olabileceği belirtilmektedir. Psikolojik kontrolün suçluluk duygusu, bağımlılık, pasif agresif tutum, yabancılaşma, sosyal olarak izole olma, edilgen olma özellikleriyle ve depresif duygu durumla ilişkili olduğu, (Hauser, 1991; Allen, Hauser, Eickholt, Bell ve O'Conner, 1994), depresyon gibi içselleştirme sorunlarında, pozitif ve daha güçlü bir etkiye sahip olduğu gösterilmektedir (Sayıl ve Kındap, 2010).

Bilişsel yapı, erken çocukluk yıllarından itibaren birçok faktöre bağlı olarak gelişir. Olumsuz bilişsel yapının gelişiminde, istenmeyen olumsuz olayların etkili olduğu, (Karakaya ve ark., 2007) bilinmektedir. Bilişsel yapıdaki en önemli farklılıklar 12 yaşından önce meydana gelir ve yaş büyüdükçe bu yapıdaki değişim de azalmaktadır. Çocukluk döneminde iyileştirilmediğinde, ergenlikte ve yetişkinlikte önemli derecede görülmeye devam eden problemlerin olması (Keller ve ark., 1992; Rutter, 1989), sağlıklı ruhsal gelişim için çocukluk döneminin önemini göstermektedir. Psikopatoloji, kişinin kendisini, dünyasını ve geleceğini yanlış algılaması, önyargılı biçimde olumsuz değerlendirmesidir (Beck, 1967). Psikopatoloji, asıl olarak çocukluk döneminde yapılanan yanlış algılama, değerlendirme ve düşünmeye dayanmaktadır.

Bilişsel davranışçı terapi kuramının temel varsayımlarından birisi olumsuz otomatik düşüncelerin psikopatoloji gelişiminde önemli bir role sahip olduğudur. Otomatik düşünceler, bilişsel yapının içeriğinde yer alan ve bilişsel, biyolojik ve çevresel faktörlerin etkileşimleri sonucunda oluşan önemli bir parçasıdır. Çocukluk ve ergenlikte, duygusal adaptasyonun bir dizi sosyal, çevresel, biyolojik ve bilişsel faktörlerden etkilendiğini ve bu faktörlerin zaman içerisinde birbirlerini ne şekilde etkiledikleri anlaşıldığı ölçüde psikopatoloji ve tedavisine yönelik kavrayışın da gelişeceği (Reınecke, Dattilio ve Freeman, 2015), vurgulanmaktadır. Buradan hareketle, otomatik düşüncelerin oluşumunda algılanan ebeveyn psikolojik kontrolünün rolü ve etkisinin ne olduğu anlaşıldığında, duygusal ve davranışsal sorunların başlamasında ve sürdürülmesinde etkili olan bilişlerin ortaya çıkarılması da sağlanabilir.

Çocukluk ve ergenlik dönemindeki problemlerin ortadan kaldırılması, bunun yanı sıra yetişkin dönemindeki işlevselliğin arttırılması ve problemlerin daha sonra tekrarlanmasının önüne geçilmesi için psikolojik sorunların mümkün olduğunca erken tespit edilmesi, tedavi edilmesi ve böylece önlenmesi önemlidir (Ford, Goodman ve Meltzer 1999).

Bu bilgiler ışığında çalışmanın hipotezi; erken çocukluk döneminden itibaren ebeveynden algılanan psikolojik kontrolün çocukların otomatik düşünceleri üzerinde etkilerinin olabileceği öngörüsüdür. Türkiye alan yazınında, şimdiye kadar yapılan çalışmalarda algılanan ebeveyn psikolojik kontrolünün çocukların otomatik düşünceleri üzerine etkisini araştıran bir çalışmaya henüz rastlanmamıştır. Bu çalışmanın amacı; çocukların ebeveynlerinden algıladıkları psikolojik kontrolün, onların otomatik düşünceleri üzerinde etkisinin olup olmadığını incelemek ve aralarındaki ilişkinin ne yönde olduğunu ortaya çıkarmaktır.

YÖNTEM

Örneklem: Bu araştırmanın evrenini bir üniversite hastanesinin çocuk hastalıkları polikliniğine gelen 7–16 yaş arasındaki çocuk ve ergenler oluşturmaktadır. Örneklemin evreni temsil edebilmesi için çocukta ve ergende ölçek doldurmayı engelleyecek düzeyde fiziksel veya zihinsel engelinin bulunmaması gözetilmiştir. Örneklem grubu, cinsiyet ayrımı yapılmaksızın, ebeveyniyle birlikte çocuk hastalıkları polikliniğine başvuru yapan, gönüllü katılımcıların yer aldığı 82 çocuk ve ergenden oluşmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Sosyo Demografik Bilgi Formu: Katılımcı ebeveynlerin çocuk ile bağı, yaş, öğrenim düzeyi, çalışma durumu, aile yapısı, aylık gelir, psikiyatrik hastalık bilgileri ve çocukların cinsiyet, yaş, kardeş sayısı, kaçıncı çocuk, psikiyatrik bozukluk durumu, psikiyatrik bozukluk için ilaç kullanımı, kronik hastalık durumu, kronik hastalık için ilaç kullanımı bilgilerinden oluşan Sosyo Demografik Bilgi Formu yer almaktadır.

Psikolojik Kontrol Ölçeği: Barber (1996) tarafından 16 madde olarak geliştirilen, Olsen vd. (2002) tarafından 16 madde daha eklenerek 32 maddeye çıkarılan, Harma (2008) tarafından Türkçe'ye uyarlanarak güvenirlik ve geçerlik çalışmaları yapılan "Psikolojik Kontrol Ölçeği–Ergen Öz-Değerlendirme Formu" yer almaktadır. Bu ölçekle anne (A formu) ve/veya babadan (B formu) algılanan psikolojik kontrolü ölçmek mümkündür. Ölçek dörtlü likert tipinde (1: hayır, 2: evet, bazen, 3: evet, çoğu zaman, 4: evet, her zaman) 16 madde "suçluluk yükleme" (m5, 6, 7, 11, 12, 16, 18, 21, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 31) ve 16 madde "sevginin esirgenmesi" (1, 2, 3, 4, 8, 9, 10, 13, 14, 15, 17, 19, 20, 22, 30, 32) olmak üzere iki alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçeğin orijinal ve Türkçe versiyonlarında kesme puanı belirtilmemiştir. Her iki boyutta da puanın yüksekliği ergenlerin ebeveynlerinden psikolojik olarak kontrol edici davranış algısının yüksekliğini ifade eder. Bu çalışmada ölçeğin geneli için Cronbach Alpha katsayısı 0,88; "suçluluk yükleme" alt boyutu için 0,85; "sevginin esirgenmesi" alt boyutu için 0,80 olarak hesaplanmıştır.

Çocukların Otomatik Düşünceleri Ölçeği: Schniering ve Rapee (2002) tarafından geliştirilen ve Ergin (2013) tarafından Türkçe'ye uyarlanarak geçerlik ve güvenirlik çalışmaları yapılan Çocukların Otomatik Düşünceleri Ölçeği bulunmaktadır. Ölçek beşli likert tipinde (0: hiçbir zaman, 4: her zaman) 40 madde ve her biri 10 maddeden oluşan "fiziksel tehdit" (m4, 7, 9, 12, 16, 20, 24, 33, 36, 39), "sosyal tehdit" (m1, 6, 8, 14, 18, 21, 25, 29, 31,32), "kişisel başarısızlık" (m3, 11, 13, 17, 23, 26, 28, 30, 34, 38), "düşmanlık" (m2, 5, 10, 15, 19, 22, 27, 35, 37, 40) olmak üzere dört alt boyuttan oluşmaktadır. Değerlendirme toplam puan üzerinden yapılmaktadır. Ölçeğin geneli ve alt boyutlardan alınan puanların yüksekliği, olumsuz otomatik düşüncelerin yüksekliğini ifade etmektedir. Ölçeğin kesme puanı belirtilmemiştir. Bu çalışmada ölçeğin geneli için Cronbach Alpha katsayısı 0,93; "fiziksel tehdit" alt boyutu için 0,88; "sosyal tehdit" alt boyutu için 0,90; "kişisel başarısızlık" alt boyutu için 0,91; "düşmanlık" alt boyutu için 0,82 olarak hesaplanmıştır.

İşlem

Araştırmada kullanılan ölçekler, bir üniversite hastanesinin çocuk hastalıkları polikliniğine gelen 7–16 yaş aralığındaki çocuk ve ergenlere uygulanmıştır. Araştırma için gerekli izinler yetkili makamlardan alınmıştır (Sayı: B.08,6. YÖK. 2. ÜS.0,05,0,06/2017/46). Kullanılan ölçekler, polikliniğe gelen çocuk, ergen ve ebeveynlerine doldurulmak üzere bizzat araştırmacı tarafından verilmiştir.

Verilerin Analizi

Verilerin analizinde SPSS 15,0 programı kullanılmıştır. Katılımcıların demografik özellikleri frekans ve yüzdeler ile; ölçek ve alt boyutlarına ait ortalama, standart sapma ve çarpıklık değerleri betimsel istatistikler tablosunda gösterilmiştir. Ölçek puanlarının normallik sınamasında Çarpıklık (Skewness) katsayısı kullanılmıştır. Sürekli bir değişkenden elde edilen puanların normal dağılım özelliğinde kullanılan çarpıklık katsayısının (Skewness) ±1 sınırları içinde kalması puanların normal dağılımdan önemli bir sapma göstermediği şeklinde yorumlanabilir. Normal dağılım göstermeyen puanlar uygun dönüşümleri (karekök, logaritmik, inverse) yapılıp normal dağılımı sağlanarak parametrik testler kullanılabilir (Büyüköztürk, 2011). Normal dağılım göstermeyen boyut puanları için karekök ve logaritmik dönüşümler yapılarak karşılaştırma ve ilişki analizlerinde parametrik testler kullanılmıştır. Ölçek ve alt boyut puanlarının aile bağı, ebeveyn çalışma durumu, aile yapısı, aylık geliri, psikiyatrik bozukluk durumu, çocuğun kardeşler arasındaki sırası, cinsiyeti değişkenlerine göre karşılaştırmalarda bağımsız iki örneklem t testi; ebeveynin yaşı, öğrenim düzeyi, çocuğun yaşı, çocuk sayısı değişkenlerine göre karşılaştırmalarda ANOVA (MANOVA) testinden yararlanılmıştır. MANOVA testi, bir yada daha çok faktöre göre oluşan grupların birden fazla bağımlı değişken bakımından anlamlı farklılık gösterip göstermediğini test etmek amacıyla kullanılır. Gruplar üç ya da daha fazla olması durumunda post-hoc çoklu karşılaştırma testlerinin kullanılması gerekebilir (Büyüköztürk, 2011:137). Bu çalışmada post– hoc testi olarak Bonferroni düzeltmesinden yararlanılmıştır. Çocukların psikolojik kontrol algısı ile otomatik düşünceleri arasındaki ilişki için Pearson korelasyon analizi kullanılmıştır. Çocukların psikolojik kontrol algısının otomatik düşünceleri üzerindeki etkisini belirlemek amacıyla çoklu regresyon analizinden yararlanılmıştır. Analizlerde anlamlılık düzeyi 0,05 alınmış olup korelasyon analizinde korelasyon katsayısı 0,20'nin üzerinde olduğunda anlamlılık düzeyi 0,10 olarak kabul edilmiştir.

BULGULAR

Araştırmaya katılan çocukların %43,9'u kız, %56,1'i erkektir. Çocukların %23,2'si 8–9 yaş, %39'u 10–11 yaş, %20,7'si 12–13 yaş aralığında, %17,1'i 14 yaş ve üzerindedir. Çocukların %29,3'ü tek çocuk, %62,2'si iki kardeş, %8,5'i üç ve daha fazla kardeştir. Çocukların %62,2'si ailede ilk çocuk, %37,8'i ikinci ve sonraki çocuktur. Çocukların 4'ünde psikiyatrik bozukluk bulunmakta olup hiçbiri psikiyatrik bozukluk için ilaç kullanmamaktadır. Çocukların 4'ünde kronik hastalık bulunmakta olup 3'ü kronik hastalığı için düzenli ilaç kullanmaktadır. Örneklemin demografik özelliklerine ilişkin bilgiler Tablo 1'de sunulmuştur.

Çocukların psikolojik kontrol ölçeği toplam puanı 52,00±13,11 olarak bulunmuştur. Alınabilecek en düşük (32) ve en yüksek (128) puanlar dikkate alındığında çocukların psikolojik kontrol algısının "nadiren" düzeyinde olduğu söylenebilir (32–56: nadiren, 57–80: bazen; 81–104: çoğu zaman; 105–128: her zaman). Alt boyutların en düşük (16) ve en yüksek (64) puanları dikkate alındığında suçluluk yükleme algı puanının (29,21±8,66) "bazen", sevginin esirgenmesi algı puanının (22,79±6,12) "nadiren" düzeyinde olduğu söylenebilir (16–28: nadiren, 28,1–40: bazen; 40,1–52: çoğu zaman; 52,1–64: her zaman).

Tablo 1: Çocukların demografik özelliklerine göre dağılımı

Demografik değişken	*Gruplar*	*n*	*%*
Cinsiyet	Kız	36	43,9
	Erkek	46	56,1
Yaş (10,87±3,02)	8–9 Yaş	19	23,2
	10–11 Yaş	32	39,0
	12–13 Yaş	17	20,7
	14 Yaş ve üzeri	14	17,1
Kardeş sayısı	1 Çocuk	24	29,3
	2 Çocuk	51	62,2
	3 ve daha fazla	7	8,5
Kaçıncı çocuk	İlk çocuk	51	62,2
	İkinci ve sonrası	31	37,8
Psikiyatrik hastalık durumu	Var	4	4,9
	Yok	78	95,1
Psikiyatrik hastalık için ilaç kullanımı	Evet	0	0,0
	Hayır	82	100,0
Kronik hastalık durumu	Var	4	4,9
	Yok	78	95,1
Kronik hastalık için ilaç kullanımı	Evet	3	3,7
	Hayır	79	96,3

Çocukların otomatik düşünceler ölçeği toplam puanı 29,00±23,60 olarak bulunmuştur. Alınabilecek en düşük (0) ve en yüksek (160) puanlar dikkate alındığında çocukların otomatik düşüncelerinin "hiçbir zaman" düzeyinde olduğu söylenebilir (0–32: hiçbir zaman, 32,1–64: bazen; 64,1–96: sık sayılır; 96,1–128: sık sık; 128,1–160). Alt boyutların en düşük (0) ve en yüksek (40) puanları dikkate alındığında fiziksel tehdit puanının (6,98±7,92), sosyal tehdit (5,62±5,13) ve kişisel başarısızlık (5,13±7,25) puanlarının "hiçbir zaman" düzeyinde; düşmanlık puanlarının (11,27±8,03) "bazen" düzeyinde olduğu söylenebilir (0–8: hiçbir zaman, 8,1–16: bazen; 16,1–24: sık sayılır; 24,1–32: sık sık; 32,1–40).

Psikolojik kontrol ölçeği ve çocukların otomatik düşünceleri ölçeği toplam puanlarına ilişkin bilgiler Tablo 2'de sunulmuştur. Psikolojik kontrol ölçeği ve alt puanlarının ebeveynin çocuk ile bağına, yaşına, öğrenim düzeyine, çalışma durumuna, psikiyatrik hastalık durumuna, aile yapısına ve aylık gelir durumuna göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Psikolojik kontrol algı puanlarının çocuğun cinsiyetine, yaşına, kardeş sayısına, kardeşler arasındaki sırasına göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir (Tablo 2).

Çocukların otomatik düşünceleri puanlarının ebeveynin çocuk ile bağına, yaşına, öğrenim düzeyine, psikiyatrik hastalık durumuna, çalışma durumuna, ailenin aylık gelirine göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir (Tablo 2). Çocukların otomatik düşünceleri puanlarının çocuğun cinsiyetine, yaşına, kardeş sayısına, kardeşler arasındaki sırasına göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir (Tablo 2).

Çocukların otomatik düşünceleri puanlarının aile yapısına göre karşılaştırılması sonuçlarına göre; fiziksel tehdit puanlarının aile yapısına göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir (t=-2,37; p<0,05). Diğer (anne-baba boşanmış, ebeveyn ölmüş) çocukların fiziksel tehdit puanları (12,45±10,23), anne-babası evli ve birlikte olan çocukların puanlarından (6,13±7,22) anlamlı düzeyde daha yüksektir. Sosyal tehdit puanlarının aile yapısına göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir (t=-2,67; p<0,05). Diğer (anne-baba boşanmış, ebeveyn ölmüş) çocukların sosyal tehdit puanları (11,73±10,64), anne-babası evli ve birlikte olan çocukların puanlarından (4,68±6,07) anlamlı düzeyde daha yüksektir. Çocukların otomatik düşünceleri ölçeği ve kişisel başarısızlık, düşmanlık alt boyut puanlarının aile yapısına göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir (p>0,05).

Çocukların psikolojik kontrol ve otomatik düşünce puanları arasındaki ilişkiye ait Pearson korelasyon analizi sonuçları Tablo 3'de yer almıştır. Psikolojik kontrol ölçeği suçluluk yükleme algısı ile çocuğun fiziksel tehdit (r=0,24; p<0,05), düşmanlık (r=0,49; p<0,05) ve otomatik düşünceler toplam (r=0,35; p<0,05) puanları arasında pozitif yönlü anlamlı, orta düzeyde ilişki tespit edilmiştir (Tablo 3). Psikolojik kontrol ölçeği sevginin esirgenmesi algısı ile çocuğun fiziksel tehdit (r=0,31; p<0,05), kişisel başarısızlık (r=0,21; p<0,10), düşmanlık (r=0,47; p<0,05) ve otomatik düşünceler toplam (r=0,39; p<0,05) puanları arasında pozitif yönlü ve anlamlı, orta düzeyde ilişki tespit edilmiştir (Tablo 3). Psikolojik kontrol ölçeği toplam puanları ile çocuğun fiziksel tehdit (r=0,29; p<0,05), kişisel başarısızlık (r=0,20; p<0,10), düşmanlık (r=0,55; p<0,05) ve otomatik düşünceler toplam (r=0,40; p<0,05) puanları arasında pozitif yönlü anlamlı, orta düzeyde ilişki tespit edilmiştir (Tablo 3).

Çocukların Otomatik düşüncelerinin yordanmasına ilişkin regresyon analizi sonuçları Tablo 4'de yer almıştır.

Model 1 (Fiziksel tehdit bağımlı değişken)

Psikolojik kontrol algısı bağımsız değişkenleri ile fiziksel tehdit otomatik düşünce bağımlı değişkeni arasındaki ilişkiyi

Tablo 2: Psikolojik kontrol ölçeği – otomatik düşünceler ölçeği toplam puanları

	Psikolojik kontrol ölçeği			*Otomatik düşünceler ölçeği*	
	Sayı	*Ort ± s*	*Anlamlılık*	*Ort ± s*	*Anlamlılık*
Çocuğun yaşı					
A-8–9 yaş	19	50,11±9,89	**F: 1,92 P: 0,081**	29,42±19,33	**F: 1,20 P: 0,286**
B-10–11 yaş	32	49,66±14,07		24,78±23,76	
C-12–13 yaş	17	58,47±14,64		28,00±19,70	
D-14 yaş ve üzeri	14	52,07±11,23		39,29±31,16	
Çocuğun cinsiyeti					
Kız	36	49,78±12,82	**T: -1,37 P: 0,176**	27,42±21,10	**T: -0,83 P: 0,410**
Erkek	46	53,74±13,21		30,24±25,55	
Kardeş sayısı					
A-tek çocuk	24	48,38±13,01	**F: 0,93 P: 0,446**	28,33 ±28,72	**F: 1,79 P: 0,082**
B-2 çocuk	51	54,55±11,64		29,55 ±22,35	
C-3 ve üzeri	7	45,86±19,79		27,29 ±13,73	
Kardeşler arasındaki sıra					
İlk çocuk	51	51,98±11,97	**T: -0,02 P: 0,986**	27,22 ±23,78	**T: -1,21 P: 0,231**
İkinci ve sonrası	31	52,03±15,02		31,94 ±23,40	
Ebeveynin yaşı					
A-35 yaş altı	14	51,00±13,46	**F: 0,41 P: 0,802**	31,57±25,06	**F: 1,15 P: 0,334**
B-35–40 yaş	37	50,95±14,40		23,84±17,22	
C-40 yaş üzeri	31	53,71±11,49		34,0±28,53	
Ebeveynin çocuk ile bağı					
Öz annesi	75	52,21±12,91	T: 0,48 P: 0,633	29,48±24,26	**T: 0,12 P: 0,904**
Diğer	7	49,71±16,11		23,86±15,05	
Ebeveynin öğrenim düzeyi					
A-ilköğretim	15	53,47±18,39	**F: 0,73 P: 0,569**	27,20±14,34	**F: 1,30 P: 0,250**
B-lise	24	55,04±11,29		30,96±26,05	
C-üniversite	43	49,79±11,75		28,53±25,11	
Ebeveynin çalışma durumu					
Çalışmıyor	32	54,00±15,18	**T: 1,11 P: 0,272**	28,72±19,00	**T: 0,24 P: 0,810**
Çalışıyor	50	50,72±11,58		29,18±26,31	
Aile yapısı					
Evli ve birlikte	71	51,86±13,31	**T: -0,25 P: 0,807**	26,97±21,66	**T: -1,61 P: 0,111**
Diğer	11	52,91±12,30		42,09±31,77	
Ebeveynin psikiyatrik hastalık durumu					
Evet	6	50,67±15,46	**T: -0,26 P: 0,798**	27,33±11,84	**T: 0,59 P: 0,555**
Hayır	76	52,11±13,02		29,13±24,33	
Aylık gelir					
3000–4000	19	53,05±14,89	**T: 0,40 P: 0,692**	28,32±26,70	**T: -0,55 P: 0,582**
4000 Tl üzeri	63	51,68±12,64		29,21±22,82	

Tablo 3: Çocukların psikolojik kontrol ve otomatik düşünce puanları arasındaki ilişkiye ait pearson korelasyon analizi sonuçları

Ölçek ve Alt Boyutlar	*2*	*3*	*4*	*5*	*6*	*7*	*8*
1-Suçluluk yükleme	0,60**	0,92**	0,24**	0,15	0,17	0,49**	0,35**
2-Sevginin esirgenmesi	1	0,85**	0,31**	0,18	0,21*	0,47**	0,39**
3-Psikolojik kontrol toplam		1	0,29**	0,17	0,20*	0,55**	0,40**
4-Fiziksel tehdit			1	0,55**	0,56**	0,36**	0,76**
5-Sosyal tehdit				1	0,65**	0,29**	0,72**
6-Kişisel başarısızlık					1	0,27**	0,69**
7-Düşmanlık						1	0,67**
8-Çocuk otomatik düşünceler							1

* p<0,10
** p<0,05

Tablo 4: Çocuğun otomatik düşüncelerinin yordamasına ilişkin regresyon analizi sonuçları

	Bağımlı değişken	*Bağımsız değişkenler*	*B*	*SHB*	*β*	*t*	*p*
Model 1	Fiziksel tehdit	Sabit	0,893	3,631		0,246	0,806
		Suçluluk yükleme	0,023	0,122	0,025	0,189	0,850
		Sevginin esirgenmesi	0,236	0,173	0,182	1,367	0,176
$R=0,197\ R^2=0,039\ \otimes R^2=0,015$ $F_{(2;79)}=1,602\ p=0,208$							
Model 2	Sosyal tehdit	Sabit	2,993	3,333		0,898	0,372
		Suçluluk yükleme	0,077	0,112	0,093	0,690	0,492
		Sevginin esirgenmesi	0,018	0,159	0,016	0,115	0,909
$R=0,103\ R^2=0,011\ \otimes R^2=0,001$ $F_{(2;79)}=0,423\ p=0,657$							
Model 3	Kişisel başarısızlık	Sabit	0,891	3,330		0,268	0,790
		Suçluluk yükleme	0,096	0,111	0,116	0,861	0,392
		Sevginin esirgenmesi	0,065	0,159	0,055	0,411	0,682
$R=0,154\ R^2=0,024\ \otimes R^2=0,001$ $F_{(2;79)}=0,956\ p=0,389$							
Model 4	Düşmanlık	Sabit	-5,925	3,101		-1,911	0,060
		Suçluluk yükleme	0,292	0,104	0,321	2,818	0,006
		Sevginin esirgenmesi	0,381	0,148	0,294	2,581	0,012
$R=0,544\ R^2=0,296\ \otimes R^2=0,278$ $F_{(2;79)}=16,625\ p=0,000$							
Model 5	Çocuk otomatik düşünceler	Sabit	-1,149	10,395		-0,110	0,912
		Suçluluk yükleme	0,488	0,348	0,181	1,404	0,164
		Sevginin esirgenmesi	0,701	0,495	0,182	1,416	0,161
$R=0,321\ R^2=0,103\ \otimes R^2=0,080$ $F_{(2;79)}=4,533\ p=0,014$							
Model 6	ÇODÖ	Sabit	-0,605	10,159		-0,060	0,953
		PKÖ	0,571	0,189	0,319	3,015	0,003
$R=0,319\ R^2=0,102\ \otimes R^2=0,091$ $F_{(2;79)}=9,089\ p=0,003$							

ÇODÖ, çocuklarda otomatik düşünceler ölçeği; PKÖ, psikolojik kontrol ölçeği

gösteren modelin (Model 1) uygun olmadığı görülmektedir (F (2; 79)=1,60; p>0,05). Psikolojik kontrol algısı boyutları, fiziksel tehdit otomatik düşüncesindeki değişimin yaklaşık %1'ini açıklamaktadır (ΔR^2=0,015) (Tablo 4).

Model 2 (Sosyal tehdit bağımlı değişken)

Psikolojik kontrol algısı bağımsız değişkenleri ile sosyal tehdit otomatik düşünce bağımlı değişkeni arasındaki ilişkiyi gösteren modelin (Model 2) uygun olmadığı görülmektedir (F (2; 79)=0,42; p>0,05). Psikolojik kontrol algısı boyutları, sosyal tehdit otomatik düşüncesindeki değişimi açıklayamamaktadır (ΔR^2=0,011) (Tablo 4).

Model 3 (Kişisel başarısızlık bağımlı değişken)

Psikolojik kontrol algısı bağımsız değişkenleri ile kişisel başarısızlık otomatik düşünce bağımlı değişkeni arasındaki ilişkiyi gösteren modelin (Model 3) uygun olmadığı görülmektedir (F (2; 79)=0,96; p>0,05). Psikolojik kontrol algısı boyutları, kişisel başarısızlık otomatik düşüncesindeki değişimi açıklayamamaktadır (ΔR^2=0,001) (Tablo 4).

Model 4 (Düşmanlık bağımlı değişken)

Psikolojik kontrol algısı bağımsız değişkenleri ile düşmanlık otomatik düşünce bağımlı değişkeni arasındaki ilişkiyi gösteren modelin (Model 4) uygun olduğu görülmektedir (F (2; 79)=16,62; p<0,05). Psikolojik kontrol algısı boyutları, düşmanlık otomatik düşüncesindeki değişimin yaklaşık %28'ini açıklamaktadır (ΔR^2=0,278) (Tablo 4).

Regresyon katsayısının anlamlılığına ilişkin t testi ve önemliliğine ilişkin β katsayısı incelendiğinde suçluluk yükleme (t=2,82; β=0,32; p<0,05) ve sevgiyi esirgeme (t=2,58; β=0,29; p<0,05) algılarının düşmanlık üzerinde pozitif yönlü, anlamlı ve önemli etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir. Regresyon katsayısının önemliliği incelendiğinde suçluluk yükleme algısının, sevgiyi esirgeme algısına göre düşmanlık otomatik düşünesi üzerinde daha fazla öneme sahip olduğu tespit edilmiştir.

Regresyon analizi sonuçlarına göre düşmanlık otomatik düşüncesinin yordanmasına ilişkin matematiksel model aşağıdaki gibidir:

*Düşmanlık=-5,92 + 0,32*suçluluk yükleme + 0,29*sevgiyi esirgeme*

Model 5 (Çocuklarda otomatik düşünceler bağımlı değişken)

Psikolojik kontrol algısı bağımsız değişkenleri ile otomatik düşünceler genel bağımlı değişkeni arasındaki ilişkiyi gösteren modelin (Model 5) uygun olduğu görülmektedir (F (2; 79)=4,53; p<0,05). Psikolojik kontrol algısı boyutları, otomatik düşünceler toplam puanındaki değişimin yaklaşık %8'ini açıklamaktadır (ΔR^2=0,080) (Tablo 4).

Regresyon katsayısının anlamlılığına ilişkin t testi ve önemliliğine ilişkin β katsayısı incelendiğinde sevgiyi esirgeme ve suçluluk yükleme algılarının tek başına çocuklarda otomatik düşünceler üzerinde anlamlı etkiye sahip olmadıkları (p>0,05) tespit edilmiştir.

Regresyon analizi sonuçlarına göre çocuklarda otomatik düşüncenin yordanmasına ilişkin matematiksel model aşağıdaki gibidir:

*Çocuklarda otomatik düşünceler=-1,15 + 0,18*sevgiyi esirgeme + 0,18*suçluluk yükleme*

Model 6 (Çocuklarda otomatik düşünceler bağımlı değişken – basit regresyon analizi) Psikolojik kontrol algısı bağımsız değişkeni toplam puanı ile otomatik düşünceler

genel bağımlı değişkeni arasındaki ilişkiyi gösteren basit regresyon modelinin (Model 6) uygun olduğu görülmektedir (F (2; 79)=9,09; p<0,05). Psikolojik kontrol algısı toplam puanı, otomatik düşünceler toplam puanındaki değişimin yaklaşık %9'unu açıklamaktadır (ΔR^2=0,091) (Tablo 4).

Regresyon katsayısının anlamlılığına ilişkin t testi ve önemliliğine ilişkin β katsayısı incelendiğinde psikolojik kontrol algısının çocuklarda otomatik düşünceler üzerinde pozitif yönlü ve anlamlı etkiye sahip olduğu (t=3,01; β=0,32; p<0,05) tespit edilmiştir.

Regresyon analizi sonuçlarına göre çocuklarda otomatik düşüncenin yordanmasına ilişkin matematiksel model aşağıdaki gibidir:

*Çocuklarda otomatik düşünceler=-0,60 + 0,32*psikolojik kontrol*

TARTIŞMA

Algılanan ebeveyn psikolojik kontrolünün çocukların otomatik düşünceleri üzerindeki etkilerinin araştırıldığı bu çalışmada, çocukların ebeveynden algıladıkları psikolojik kontrol puanları ile otomatik düşünce puanları arasındaki

korelasyon incelenmiştir. Bu bölümde araştırmanın en önemli bulgularından biri elde edilmiştir. Çocukların ebeveynlerinden algıladıkları psikolojik kontrol arttıkça, otomatik düşüncelerin de arttığı bulgusu, araştırmanın hipotezini doğrular niteliktedir.

Çalışmada, çocukların ebeveynlerinden algıladıkları psikolojik kontrol arttıkça, buna bağlı olarak olumsuz otomatik düşüncelerin de arttığınının görülmesi, sevginin esirgenmesi ve suçluluk yükleme faktörleri ile ergenin deneyimlediği duygusal sorunlar arasında anlamlı ve pozitif yönde bir ilişkinin olduğunu gösteren, (Çelik ve Özden, 2013) ve maruz kalınan psikolojik kontrol sıklığı arttıkça, buna bağlı olarak ergenin uyumunun da olumsuz etkilendiğini ortaya koyan (Kakihara ve ark., 2010) çalışmalarla da benzerlik göstermektedir. Çalışmamızda saptadığımız, çocukların ebeveynlerinden algıladıkları psikolojik kontrol arttıkça genel olarak; fiziksel tehdit (başıma bir şey gelecek), kişisel başarısızlık (hiçbir şeyi doğru dürüst yapamam) ve düşmanlık (eğer hak ederlerse insanlardan öcümü alma hakkım vardır) otomatik düşüncelerindeki bu artışın dikkate değer olduğunun görülmesi, Allen ve ark.'nın (1994), ebeveynden algılanan psikolojik kontrolün ergenlerde suçluluk duygusu, bağımlılık, pasif agresif tutum, yabancılaşma, sosyal olarak izole olma, edilgen olma özellikleriyle ve depresif duygu durumla ilişkili olduğunu bildirdikleri çalışma ile de uyumlu olduğu söylenebilir.

Çalışmamızda psikolojik kontrolün suçluluk yükleme boyutunun, çocuğun fiziksel tehdit ve düşmanlık otomatik düşünceleri üzerinde etkilerinin olduğu görülürken, sevginin esirgenmesi boyutunun, fiziksel tehdit, kişisel başarısızlık ve düşmanlık otomatik düşünceleri üzerinde etkilerinin olduğu görülmektedir. Psikolojik kontrol boyutlarının, otomatik düşüncelerin farklı boyutları üzerinde etkilerinin olduğunun görülmesi, psikolojik kontrol uygulamaları ile ergenin uyumu arasındaki ilişkide kontrol uygulamalarının bilişsel ve duygusal olarak nasıl değerlendirildiğinin aracı mekanizma olduğuna işaret eden çalışma ile açıklık kazandığı söylenebilir (Selçuk, 2019).

Psikolojik kontrolün her iki boyutunun da (suçluluk yükleme ve sevgiyi esirgeme) düşmanlık otomatik düşünceleri üzerinde pozitif yönlü ve anlamlı etkilerinin olduğunun saptanması, psikolojik kontrol ile çocuğun gösterdiği ilişkisel, fiziksel ve sözlü saldırganlık arasında ilişki olduğu (Soenans B. ve ark., 2007; Gaertner ve ark., 2010), algılanan psikolojik kontrolün sonraki dönemlerde bireyin ilişkisel ve fiziksel saldırganlığının artmasına sebep olduğu boylamsal çalışmalarda da gösterilmiştir (Joussement ve ark., 2008).

Çalışmamızda, suçluluk yükleme algısının sevginin esirgenmesi algısına göre düşmanlık içeren otomatik düşünceler üzerinde daha önemli bir etkiye sahip olduğunun bulunması, literatürde suçluluk yüklemenin, sevgiyi esirgeme kadar olumsuz değerlendirilmediği, çocuğun daha ahlaklı ve iyi yetişmesini sağlayan, iyi niyetli uygulamalar olduğunu savunan çalışmalarla (Harma, 2008; Akçinar ve Özbek, 2017) uyumlu değildir.

Çalışmamızda ebeveynlerin suçluluk yükleyici stratejiler uygulayarak kendi isteklerine uymaya zorladıklarında, çocuklarda düşmanlık otomatik düşüncelerinde (eğer hak ederlerse insanlardan öcümü alma hakkım vardır) artış görülmüştür. Ailedeki problemler sebebiyle çocuğun suçlandığı bir ortamda, çocuğun, kendisine dair düşmanca tutumları, öz eleştiri ve kendisini kötüleme şeklinde, içe yöneltebileceğini gösteren çalışmayla farklılık göstermektedir (Steinberg ve ark., 1990). Psikolojik kontrol algısının sevginin esirgenmesi boyutu arttıkça çocuğun kişisel başarısızlık (hiçbir şeyi doğru dürüst yapamam) değerlendirmesine yönelik otomatik düşüncelerinin de arttığı görülmüştür. Bu bulgu, sevginin esirgenmesi yoluyla daha fazla psikolojik kontrol uygulanan bireylerin özerk-ilişkisel benlik düzeyinin daha düşük olduğunu gösteren çalışma ile benzerlik göstermektedir (Akçinar ve Özbek, 2017).

Psikolojik kontrol boyutlarının olumsuz otomatik düşünceler üzerindeki etkilerini araştıran bir çalışmaya henüz rastlanmamış olmakla beraber, çalışmamızda elde ettiğimiz psikolojik kontrol algısı boyutlarının kişisel başarısızlık otomatik düşüncesindeki değişimi açıklayamadığı bulgusu literatürle uyumlu değildir. İlgili literatürde algılanan psikolojik kontrolün ergenin akademik başarısı ve benlik saygısı üzerinde olumsuz etkisinin olduğu (Bean ve ark., 2003; Green ve ark., 2018; Sayıl ve ark., 2012), psikolojik kontrol uygulamaları daha sık kullanıldığında ergenlerde psikolojik tepkiselliğin arttığı, buna bağlı olarak benlik değerleri düşerken depresyon belirtilerinin arttığına işaret eden (Tığrak, 2017)

ve psikolojik kontrol uygulamaları arttıkça, olumsuz değerlendirmelerin arttığını (annenin gözünde önemsiz olduğunu düşünme) gösteren çalışmalar bulunmaktadır (Selçuk, Ş., 2019).

Ebeveyn psikolojik kontrolüyle ilişkili bulunan yalnızlık duygusu kaygıyla, özellikle de sosyal kaygıyla ilişkili bulunmuş olup (Moore ve Schultz, 1983), ebeveynden algılanan psikolojik kontrol arttıkça, bulimiya nervoza ve sosyal kaygı bozukluğu belirtilerinin de arttığı gösterilmiştir (Kuyu,

2016). Sosyal kaygılı bireylerin, çocukluk döneminde ebeveynlerini daha korumacı (Bruch ve Heimberg, 1994), daha reddedici ve daha az duygusal destek veren ebeveynler olarak algıladıkları gösterilmiştir (Bögels ve ark., 2001; Tezcan ve ark., 2017). Çalışmamızda, psikolojik kontrol algısının, sosyal tehdit (çocuklar benim aptal olduğumu düşünecek) otomatik düşüncesi üzerinde etkisinin olmadığı bulgusu, literatürde yapılan çalışmalarla uyumlu değildir.

Beck'in bilişsel teorisine göre, çocukluk çağındaki deneyimler öğrenme yoluyla bazı temel düşünce, sayıltı ve inanç sistemlerinin gelişmesine katkı sağlar. Otomatik düşüncelerin gelişimini etkileyen pek çok faktör olduğu yapılan araştırmalarda ortaya konulmaktadır (Karakaya ve ark., 2007). Erişkin dönemde görülen psikolojik sorunların büyük bir çoğunluğunun kökeni çocukluk yada ergenlik dönemine dayanmaktadır (Kim-Cohen ve ark., 2003; Ergin, 2013). Çocuğun erken dönem yaşantılarının ve etkileşimlerinin, niteliğinin otomatik düşüncelerin ne yönde gelişeceğini etkileyen önemli bir faktör olduğu literatür ile paralel olarak, bu çalışma ile de ortaya konulmaktadır.

Bu çalışma ile, çocuklarda olumsuz otomatik düşüncelerin gelişimine etki eden faktörlerin belirlenmesine katkı sağlanmıştır. Psikolojik sorunların önlenmesinde öncelikle çocukluk döneminin gözden geçirilmesi, sorunların erken dönemde fark edilerek koruyucu tedbirlerin alınması ve çocuğa gerekli olan desteğin sağlanması, sağlıklı gelecek nesiller için ruh sağlığını koruyucu önlemlerdir. Araştırmada en önemli sınırlılık; çocuk polikliniğine başvuruların, çoğunlukla anne ile birlikte yapılması ve bu nedenle psikolojik kontrol ölçeğinin sadece anne için olan (A) formunun kullanılmış olmasıdır. Araştırmanın diğer sınırlılığı; ölçeklerin doktor muayenesi için bekleme esnasında doldurulmasına bağlı ortaya çıkan sınırlılıktır. Bekleme süresinin belirsizliği nedeniyle ölçek doldurma işleminin zaman zaman kesintiye uğraması veya ölçek doldurmak için yeterli sürenin ayrılamamasıdır. Sınırlılıklar giderildiğinde yapılacak çalışmalarla algılanan ebeveyn psikolojik kontrolünün çocukların otomatik düşünceleri üzerindeki etkileri daha detaylı olarak araştırılabilir.

Ülkemizde çocuk ve ergenlerde BDT uygulamaları her geçen gün artmaktadır. Erken çocukluk dönemi BDT uygulamalarının ilginç ve önemli bir özelliği de psikopatolojilerin tedavisinin yanı sıra, önlenmesinde de bu terapötik yaklaşımın kullanılmasıdır. Oyun çağı çocukluğu döneminde dayanıklılığı geliştirme programları özellikle anksiyete üzerine odaklanmaktadır (Özcan ve Çelik, 2017). Bu nedenle benzer bir yaklaşımla ailelere yönelik çalışmalarla, ebeveynlerin çocukları üzerindeki kontrol yöntemlerinin yarattığı etkiler hakkında bilgilendirme çalışmaları oluşturulabilir.

Sonuç olarak; ebeveynden algılanan psikolojik kontrolün, çocuklarda olumsuz otomatik düşüncelerin gelişimi üzerindeki etkilerinin araştırıldığı bu çalışmada; algılanan ebeveyn psikolojik kontrolünün, çocuklarda olumsuz otomatik düşüncelerin gelişimi üzerinde önemli etkilerinin olduğu ortaya konulmuştur.

Etik Kurul Onayı: Çalışma, Üsküdar Üniversitesi Girişimsel Olmayan Araştırmalar Etik Kurulu tarafından onaylandı (onay tarihi ve sayısı: B.08.6.YÖK.2.ÜS.0.05.0.06/2017/46).

Hasta Onamı: Çalışmaya katılan tüm katılımcılardan yazılı bilgilendirilmiş onam formu alındı.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız

Çıkar Çatışması: Yazarların bu araştırma bağlamında açıklaması gereken herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Finansal Destek: Bu çalışma için herhangi bir kurumdan finansal destek alınmamıştır.

Ethics Committee Approval: The study was approved by the Ethics Committee of Üsküdar University Non-Interventional Research (date and number of approval: B.08.6.YÖK.2.ÜS.0.05.0.06/2017/46).

Informed Consent: Informed consent was obtained from all individual participants included in the study.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The authors declare no conflict of interest.

Financial Disclosure: No financial disclosure was received.

KAYNAKLAR

Alizadeh, S., Talib, M. B., Abdullah, R. ve Mansor, M. (2011). Relationship between Parenting Style and Children's Behavior Problems. *Asian Social Science, 7*(12), 195-200. https://doi.org/10.5539/ass.v7n12p195

Allen, J. P., Hauser, S. T., Eickholt, C., Bell, K. L. ve Oconnor, T. G. (1994). Autonomy and Relatedness in Family Interactions as Predictors of Expressions of Negative Adolescent Affect. *Journal of Research on Adolescence, 4*(4), 535-552. https://doi.org/10.1207/s15327795jra0404_6

Akçinar, B., Özbek, B. (2017). Benlik gelişiminin öz yeterlilik algısı ve ebeveyn davranışlarıyla ilişkisi. *Türk Psikoloji Yazıları, 20*(40), 38-53. https://www.psikolog.org.tr/tr/yayinlar/dergiler/1031828/tpy1301996120170000m000017.pdf

Barber, B. K. (1996). Parental Psychological Control: Revisiting a Neglected Construct. *Child Development, 67*(6), 3296-3319. https://doi.org/10.2307/1131780

Barber, B. K. ve Harmon, E. L. (2002). Violating the self: Parental psychological control of early adolescents and adolescents. In B. K. Barber (Author), *Intrusive parenting: How psychological control affects children and adolescents* (pp. 15-52). Washington, D.C.: American Psychological Association Press.

Baumrind, D. (1965). Parental control and parental love. *Children, 12*(6), 230-234. https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/5832720/

Bean, R. A., Bush, K. R., McKenry, P. C. ve Wilson, S. M. (2003). The impact of parental support, behavioral control, and psychological control on the academic achievement and self-esteem of African American and European American adolescent. *Journal of Adolescent Research, 18*(5), 523-541. https://doi.org/10.1177/0743558403255070

Beck, A. T. (1967). *Depression: Clinical, Experimental and Theoretical Aspects*. New York: Hoeber Medical Division, Harper & Row.

Bowlby, J. (1980). *Attachment and Loss* (Vol. 3)*: Loss, Sadness and Depression*. New York: Basic Books.

Brown, B. B., Mounts, N., Lamborn, S. D. ve Steinberg, L. (1993). Parenting practices and peer group affiliation in adolescence. *Child Development, 64*(2), 467-482. https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.1993.tb02922.x

Bruch, M. A. ve Heimberg, R. G. (1994). Differences in perceptions of parental and personal characteristics between generalized and nongeneralized social phobics. *Journal of Anxiety Disorders, 8*(2), 155-168. https://doi.org/10.1016/0887-6185(94)90013-2

Bögels, S. M., Oosten, A. V., Muris, P. ve Smulders, D. (2001). Familial correlates of social anxiety in children and adolescents. *Behaviour Research and Therapy, 39*(3), 273-287. https://doi.org/10.1016/s0005-7967(00)00005-x

Büyüköztürk, Ş. (2011). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı* (14. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

Chavkin, N. F. ve Chavkin, N. F. (1993). Homework-focused parenting practices that positively affect student achievement. In *Families and Schools in a Pluralistic Society* (pp. 85-105). Albany, N.Y: State University of New York Press.

Dishion, T. J. ve Mcmahon, R. J. (1998). Parental Monitoring and the Prevention of Problem Behavior: A Conceptual and Empirical Reformulation. *Clinical Child and Family Psychology Review, 1*(1), 61-75. https://doi.org/10.1023/a:1021800432380

Ergin, D. A. (2013). *Ankara'da yaşayan ilköğretim öğrencilerinde olumsuz otomatik düşüncelerin incelenmesi* (Master's thesis, Ankara Üniversitesi, 2013) (p. 164). Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı (Eğitim Psikolojisi Bilim Dalı). https://dspace.ankara.edu.tr/xmlui/handle/20.500.12575/31784

Fletcher, A. C., Steinberg, L. ve Sellers, E. B. (1999). Adolescents Well-Being as a Function of Perceived Interparental Consistency. *Journal of Marriage and the Family, 61*(3), 599-610. https://doi.org/10.2307/353563

Ford, T., Goodman, R. ve Meltzer, H. (2003). The British Child and Adolescent Mental Health Survey 1999: The Prevalence of DSM-IV Disorders. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry, 42*(10), 1203-1211. https://doi.org/10.1097/00004583-200310000-00011

Gaertner, A. E., Rathert, J. L., Fite, P. J., Vitulano, M., Wynn, P. T. ve Harber, J. (2010). Sources of Parental Knowledge as Moderators of the Relation Between Parental Psychological Control and Relational and Physical/Verbal Aggression. *Journal of Child and Family Studies, 19*(5), 607-616. https://doi.org/10.1007/s10826-009-9345-z

Green, L. M., Missotten, L., Tone, E. B. ve Luyckx, K. (2018). Empathy, depressive symptoms and self-esteem in adolescence: The moderating role of the mother- adolescent relationship. *Journal of Child and Family Studies, 27*(12), 3964-3974. https://doi.org/10.1007/s10826-018-1216-z

Harma, M. (2008). *The impact of parental control and marital conflict on adolescents' self- regulation and adjustment* (Unpublished master's thesis). Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Harris, A. E. ve Curtin, L. (2002). Parental Perceptions, Early Maladaptive Schemas, and Depressive Symptoms in Young Adults. *Cognitive Therapy and Research, 26*(3), 405-416. https://doi.org/10.1023/a:1016085112981

Joussemet, M., Vitaro, F., Barker, E. D., Côté, S., Nagin, D. S., Zoccolillo, M. ve Tremblay, R. E. (2008). Controlling Parenting and Physical Aggression During Elementary School. *Child Development, 79*(2), 411-425. https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2007.01133.x

Kakihara, F., Tilton-Weaver, L., Kerr, M. ve Stattin, H. (2010). The relationship of parental control to youth adjustment: Do youths' feelings about their parents play a role? *Journal of Youth and Adolescence, 39*(12), 1442-1456. https://doi.org/10.1007/s10964-009-9479-8

Karakaya, I., Coşkun, A., Ağaoğlu, B., Öç, Ö Y., Memik, N. Ç, Şişmanlar, Ş G. ve Arslan, H. (2007). Çocukluktaki Olumsuz Düşünceleri Değerlendirme Ölçeği geçerlik-güvenilirlik çalışması. *Türk Psikiyatri Dergisi, 18*(2), 155-162. https://toad.halileksi.net/sites/default/files/pdf/cocukluktaki-olumsuz-dusunceleri-degerlendirme-olcegi-toad.pdf

Keller, M. B., Lavori, P. W., Wunder, J., Beardslee, W. R., Schwartz, C. E. ve Roth, J. (1992). Chronic Course of Anxiety Disorders in Children and Adolescents. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry, 31*(4), 595-599. https://doi.org/10.1097/00004583-199207000-00003

Kim-Cohen, J., Caspi, A., Moffitt, T. E., Harrington, H., Milne, B. J. ve Poulton, R. (2003). Prior Juvenile Diagnoses in Adults with Mental Disorder. *Archives of General Psychiatry, 60*(7), 709. https://doi.org/10.1001/archpsyc.60.7.709

Kurt, D., Sayıl, M. ve Tepe, Y. K. (2013). Ana babanın psikolojik kontrolü ile gencin yalnızlığı arasındaki ilişkide kişilerarası güven inancı ve bağlanmanın rolü. *Türk Psikoloji Dergisi, 28*(71), 105-116. https://www.psikolog.org.tr/tr/yayinlar/dergiler/1031828/tpd1300443320130000m000071.pdf

Kuyu, İ Ş. (2016). *Gençlerde Görülen Toplumsal Kaygı Bozukluğu ve Bulimiya Nervoza Belirtileri Üzerinde Ebeveyn Psikolojik Kontrolünün Etkisi: Yalnızlık ve Öfke Faktörlerinin Aracı Rolü* (Unpublished master's thesis). Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Kındap, Y., Sayıl, M. ve Kumru, A. (2008). Anneden algılanan kontrolün niteliği ile ergenin psikososyal uyumu ve arkadaşları arasındaki ilişkiler: Benlik değerinin aracı rolü. *Türk Psikoloji Dergisi, 23*(61), 92-107. https://www.psikolog.org.tr/tr/yayinlar/dergiler/1031828/tpd1300443320080000m000139.pdf

Lamborn, S. D. ve Felbab, A. J. (2003). Applying ethnic equivalence and cultural values models to African-American teens' perceptions of parents. *Journal of Adolescence, 26*(5), 601-618. https://doi.org/10.1016/s0140-1971(03)00059-9

Maccoby, E. E. ve Martin, J. A. (1983). Socialization in the context of the family: Parent child interaction. In E. M. Hetherington (Ed.), *Handbook of Child Psychology: Socialization, Personality, and Social Development* (pp. 1-101). New York: Wiley.

Mcginn, L. K., Cukor, D. ve Sanderson, W. C. (2005). The Relationship Between Parenting Style, Cognitive Style, and Anxiety and Depression: Does Increased Early Adversity Influence Symptom Severity Through the Mediating Role of Cognitive Style? *Cognitive Therapy and Research, 29*(2), 219-242. https://doi.org/10.1007/s10608-005-3166-1

Moore, D. ve Schultz, N. R. (1983). Loneliness at adolescence: Correlates, attributions, and coping. *Journal of Youth and Adolescence, 12*(2), 95-100. https://doi.org/10.1007/bf02088307

Muller, C. (1993). Parental involvement and academic achievement: An analysis of family resources available to the child. In B. Schneider & J. S. Coleman (Eds.), *Parents, Their Children, and Schools* (pp. 73-113). San Francisco, CA: Westview Press.

Olsen, S. F., Yang, C., Hart, C. H., Robinson, C. C., Wu, C. C., Nelson, D. A., . . . Wo, J. (2002). Maternal psychological control and preschool children's behavioral outcomes in China, Russia, and the United States. In B. K. Barber (Ed.), *Intrusive Parenting: How Psychological Control Affects Children and Adolescents* (pp. 235-262). Washington, D. C.: American Psychological Association Press. https://doi.org/10.1037/10422-008

Özcan, Ö ve Çelik, G. G. (2017). Bilişsel Davranışçı Terapi. *Türkiye Klinikleri J Child Psychiatry-Special Topics, 3*(2), 115-200. http://psikiyatridizini.net/viewarticle.aspx?articleid=26355

Özden, C. Ç. (2013). *Ebeveyn Kontrol Davranışlarının Ergenlerin Öz Düzenleme Becerileri ve Duygusal Sorunları Üzerindeki Etkisi* (Yayımlanmamış Master Tezi). Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Pomerantz, E. M. ve Wang, Q. (2009). The Role of Parental Control in Childrens Development in Western and East Asian Countries. *Current Directions in Psychological Science, 18*(5), 285-289. https://doi.org/10.1111/j.1467-8721.2009.01653.x

Reinecke, M. A., Dattilio, F. M. ve Freeman, A. (2015). *Çocuklar ve Ergenlerle Bilişsel Terapi: Klinik uygulamalar için vaka kitabı* (Çev. Y. S. Altındal). İstanbul: Litera Yayıncılık.

Rutter, M. (1989). Pathways from Childhood to Adult Life. *Journal of Child Psychology and Psychiatry, 30*(1), 23-51. https://doi.org/10.1111/j.1469-7610.1989.tb00768.x

Saygılı, S. (2014). *Erken döneme ilişkin gelişimsel etmenler ile psikolojik iyilik hali arasındaki ilişkide erken dönem uyumsuz şemaların aracı rolünün incelenmesi* (Yayımlanmamış Master Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Sayıl, M. ve Kındap, Y. (2010). Ergenin anne babadan algıladığı psikolojik kontrol: Psikolojik kontrol ölçeğinin geçerlik ve güvenirliği. *Türk Psikoloji Yazıları, 13*(25), 62-71. https://www.psikolog.org.tr/tr/yayinlar/dergiler/1031828/tpy1301996120100000m000132.pdf

Sayıl, M. ve Kındap Tepe, Y. (2012). Ana babanın kontrol davranışları ve ergenlik. In M. Sayıl ve B. Yağmurlu (Ed), Ana babalık: Kuram ve Araştırma (s. 329-359). İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.

Selçuk, Ş., (2019). Psikolojik ve davranışsal kontrolün ergenin davranış problemleri ile ilişkisi: Ergenin ebeveyn kontrolüne ilişkin değerlendirmelerinin aracı rolü (Yayınlanmamış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Schaefer, E. S. (1965a). Children's reports of parental behavior: An inventory. *Child Development, 36*(2), 413-424. https://doi.org/10.2307/1126465

Schaefer, E. S. (1965b). A configurational analysis of children's reports of parent behavior. *Journal of Consulting Psychology, 29*(6), 552-557. https://doi.org/10.1037/h0022702

Schniering, C. A. ve Rapee, R. M. (2002). Development and validation of a measure of children's automatic thoughts: The children's automatic thoughts scale. *Behaviour Research and Therapy, 40*(9), 1091-1109. https://doi.org/10.1016/s0005-7967(02)00022-0

Shah, R. ve Waller, G. (2000). Parental Style and Vulnerability to Depression. *The Journal of Nervous & Mental Disease, 188*(1), 19-25. https://doi.org/10.1097/00005053-200001000-00004

Soenens, B., Vansteenkiste, M., Smits, I., Lowet, K. ve Goossens, L. (2007). The role of intrusive parenting in the relationship between peer management strategies and peer affiliation. *Journal of Applied Developmental Psychology, 28*(3), 239-249. https://doi.org/10.1016/j.appdev.2007.02.003

Soenens, B. ve Vansteenkiste, M. (2010). A theoretical upgrade of the concept of parental psychological control: Proposing new insights on the basis of self-determination theory. *Developmental Review, 30*(1), 74-99. https://doi.org/10.1016/j.dr.2009.11.001

Spera, C. (2005). A Review of the Relationship Among Parenting Practices, Parenting Styles, and Adolescent School Achievement. *Educational Psychology Review, 17*(2), 125-146. https://doi.org/10.1007/s10648-005-3950-1

Stattin, H. ve Kerr, M. (2000). Parental Monitoring: A Reinterpretation. *Child Development, 71*(4), 1072-1085. https://doi.org/10.1111/1467-8624.00210

Steinberg, L., Elmen, J. D. ve Mounts, N. S. (1989). Authoritative Parenting, Psychosocial Maturity, and Academic Success among Adolescents. *Child Development, 60*(6), 1424. https://doi.org/10.2307/1130932

Steinberg, L. (1990). Autonomy, conflict and harmony in the family relationship. In S.S. Feldman ve G. R. Elliot (Ed.), *At the Threshold: The Developing Adolescent* (pp. 255-276). Cambridge, MA: Harvard University Press.

Steinberg, L., Lamborn, S. D., Dornbusch, S. M. ve Darling, N. (1992). Impact of Parenting Practices on Adolescent Achievement: Authoritative Parenting, School Involvement, and Encouragement to Succeed. *Child Development, 63*(5), 1266. https://doi.org/10.2307/1131532

Tepe, Y. K. ve Sayıl, M. (2012). Ebeveyn kontrolü ve ergenin sosyal işlevselliği arasındaki bağlantıda ilişkisel saldırganlığın aracı rolü. *Türk Psikoloji Dergisi, 27*(70), 119-132. https://www.psikolog.org.tr/tr/yayinlar/dergiler/1031828/tpd1300443320120000m000078.pdf

Tezcan, G., Erden, G. ve Yiğit, İ. (2017). Çocukluk döneminde sosyal kaygının gelişiminde ebeveyn kabul-red algısı: Otomatik düşüncelerin aracı rolü. *Klinik Psikoloji Dergisi, 1*(1), 12-23. https://doi.org/10.7816/kpd-01-01-02

Tığrak, A. (2017). *Anneden algılanan kontrolün ergenin psikososyal işlevselliği ile ilişkisinde tepkiselliğinin ve evlatlık inancının rolü* (Yayımlanmamış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Wei, C. ve Kendall, P. C. (2014). Child Perceived Parenting Behavior: Childhood Anxiety and Related Symptoms. *Child & Family Behavior Therapy, 36*(1), 1-18. https://doi.org/10.1080/07317107.2014.878175

EXTENDED ENGLISH ABSTRACT

INTRODUCTION

The early childhood phase is known as a critical period in terms of investigating the factors that lead to the development of negative cognitive structure. The main purpose of this study is to investigate whether perceived parental psychological control has an effect on children's automatic thoughts. For this purpose, the Children's Automatic Thoughts Scale, Psychological Control Scale and Socio-Demographical Information Form have been applied to participants between the ages of 7–16 (n=82).

METHOD

Target population of this study is children and adolescents aged 7 to 16 years old with ages between 7–16 that consulted to the pediatric polyclinic of a university hospital. To ensure that the sample group fully represents the target population, none of the chosen participants has a physical or mental disability that may prevent them from completing the forms. The sample group consists of 82 randomly chosen infants and adolescents.

Overall, the percentages of female and male participants of the study were 43.9% and 56.1%, respectively. Age intervals of children were 8 to 9 years by 23.2%, 10 to 11 by 39%, 12 to 13 by 20.7%, and 14 years and older by 17.1%. 29.3% of the children were the only child in the family, whereas 62.2% had one sibling, and 8.5% had two or more siblings.

62.2% of all children were the first-born child in the family, 37.8% was either born as the second child or later. While four children had psychiatric disorders, none of them were on psychiatric medication. Four children had chronic diseases, and three of them were regularly taking medication for treatment of their chronic disease.

DISCUSSION

The results of the study indicate that perceived parental psychological control results in profound effects on the development of children's negative automatic thoughts. It was concluded that child's negative automatic thoughts increase in accordance to the parent's psychological control perceived by the child. This study, thus, contributes to identification of factors that lead to the development of negative automatic thoughts in children.

In consistence with the previous literature on the subject, this study reveals that early childhood experiences, as well as interactions in this phase, are the most important factors that shape automatic thoughts. A strong positive correlation was found between total points of physical threat ("something will happen to me"), personal failure ("I cannot do anything properly"), hostility ("I have right to take revenge from people when they deserve it"), automatic thoughts, and the parent's psychological control perceived by the child. It was shown that blaming and deprivation of love increase according to to the child's automatic thoughts of physical threat ("I will have an accident") and hostility ("I have right to take revenge from people when they deserve it"). It was also found that as the aspect of love deprivation of psychological control perception increases, the child has more automatic thoughts of personal failure ("I cannot do anything properly"). This finding is consistent with the study by Steinberg et al. (1992) arguing that in an environment where the child is blamed for family problems as a result of psychological control, the child may take out other people's hostility on itself, and may transform this anger to self criticism and self discrediting.

Key words: Automatic thoughts, psychological control, parental control, children's automatic thoughts